

З метою запобігання необґрунтованим перевитратам ресурсів, необхідним є контроль нормування витрат основних матеріалів, відповідності їх Державним будівельним нормам, правильності визначення ліміту відпуску матеріалів зі складу в будівництво. Це попередить виникнення нестач та надлишків матеріалів та конструкцій на будівельних майданчиках.

Також контролюючу функцію бухгалтерського обліку витрачання матеріалів посилює дотримання умов їх зберігання і встановлення матеріальної відповідальності.

Усі розглянуті засоби, що сприяють збереженості та раціональному використанню матеріальних ресурсів, стосуються здебільшого матеріалів закритого зберігання і не можуть забезпечити контроль за використанням матеріалів, що надходять безпосередньо на будівельний майданчик, не потрапляючи на склад підприємства. Витрачання матеріалів відкритого зберігання відбувається без документального оформлення, тому визначити їх обсяг в процесі використання, відобразити цей процес в обліку та контролювати його, неможливо. Доцільним є застосування інвентарного методу обліку, але виникають складності, пов'язані із вимірюванням обсягів сипучих матеріалів, неможливо визначити причини і відповідальних осіб при виявленні фактів нестач матеріалів.

Дослідивши основні аспекти обліку витрачання матеріалів у будівництві, зроблено ряд висновків:

- використання спеціальних первинних облікових документів та організація документообігу на будівельному підприємстві відіграє визначальну роль у посиленні функції контролю бухгалтерського обліку;

- здійснення контролю за витрачанням матеріалів в процесі будівельного виробництва тісно пов'язане із системою бухгалтерського обліку, але, водночас, неможливе без наявності в середині підприємства чіткого і своєчасного документообігу, контролю за встановленням нормативів та лімітів витрат основних будівельних матеріалів, тобто комплексу заходів, в яких беруть участь більшість структурних підрозділів підприємства;

- система бухгалтерського обліку на підприємствах будівельної галузі потребує вирішення проблем, пов'язаних із збереженістю та контролем за витрачанням матеріалів відкритого зберігання.

Список використаних джерел:

1. Наказ міністерства статистики України "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів" від 21. 06 % р. № Ш
2. Наказ ЦСУ СРСР "Про затвердження, типової міжвідомчої форми № М-29 від 24. 11 83 р. № 613
3. Наказ Державного комітету статистики України і Державного комітету України з будівництва та архітектури "Про затвердження типових форм первинних документів з обліку у будівництві" від 21. 06. 02 р. № 237/5.
4. Осмятченко Л. М. Концепція організації обліку виконаних будівельно-монтажних робіт //Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 3— С. 37-41.

Annotation. *The research is devoted to the influence of features of building industry is considered on accounting organization of building materials expenditures. The circle of tasks that have been put on the decision of accounting of materials expenditures in building has been outlined. Appeal of documents of building enterprise has been analyzed and certain its place in the system of measures which are instrumental in strengthening of supervisory function of accounting.*

Key words: *Account, materials, expenditure, building, control, prime price, appeal of documents.*

УДК 331.4

О.П. Рибак, асистент, головний бухгалтер
Кам'янець-Подільського національного
університету.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ

Досліджено проблему фінансового аналізу фінансової діяльності ВНЗ з метою виявлення резервів підвищення ефективності їхнього розвитку як складової механізму фінансового забезпечення розвитку вищої освіти й науки України в умовах трансформаційної економіки.

Ключові слова: *фінансовий аналіз, фінансові коефіцієнти, бюджетні надходження.*

В умовах трансформаційних процесів в економіці України важлива роль належить вищій освіті й науці. Розвиток вищої освіти і науки залежить від рівня фінансового забезпечення. Для вирішення конкретних завдань фінансового забезпечення застосовують низку систем і методів аналізу, які дають змогу отримати кількісну оцінку результатів фінансової діяльності у розрізі окремих її аспектів як у статичній, так і в динамічній. Тому визначення системи й методів фінансового аналізу фінансової діяльності ВНЗ є актуальним.

Проблема фінансового аналізу в системі вищої освіти й науки досліджена недостатньо, що й стало причиною вибору цієї теми.

Фінансовий аналіз – це процес дослідження фінансового стану і головних результатів фінансової діяльності ВНЗ з метою виявлення резервів підвищення ефективності розвитку.

У теорії фінансового забезпечення залежно від методів, що застосовують, розрізняють такі основні системи фінансового аналізу, який проводиться у ВНЗ: горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; аналіз коефіцієнтів; інтегральний аналіз (рис. 1).

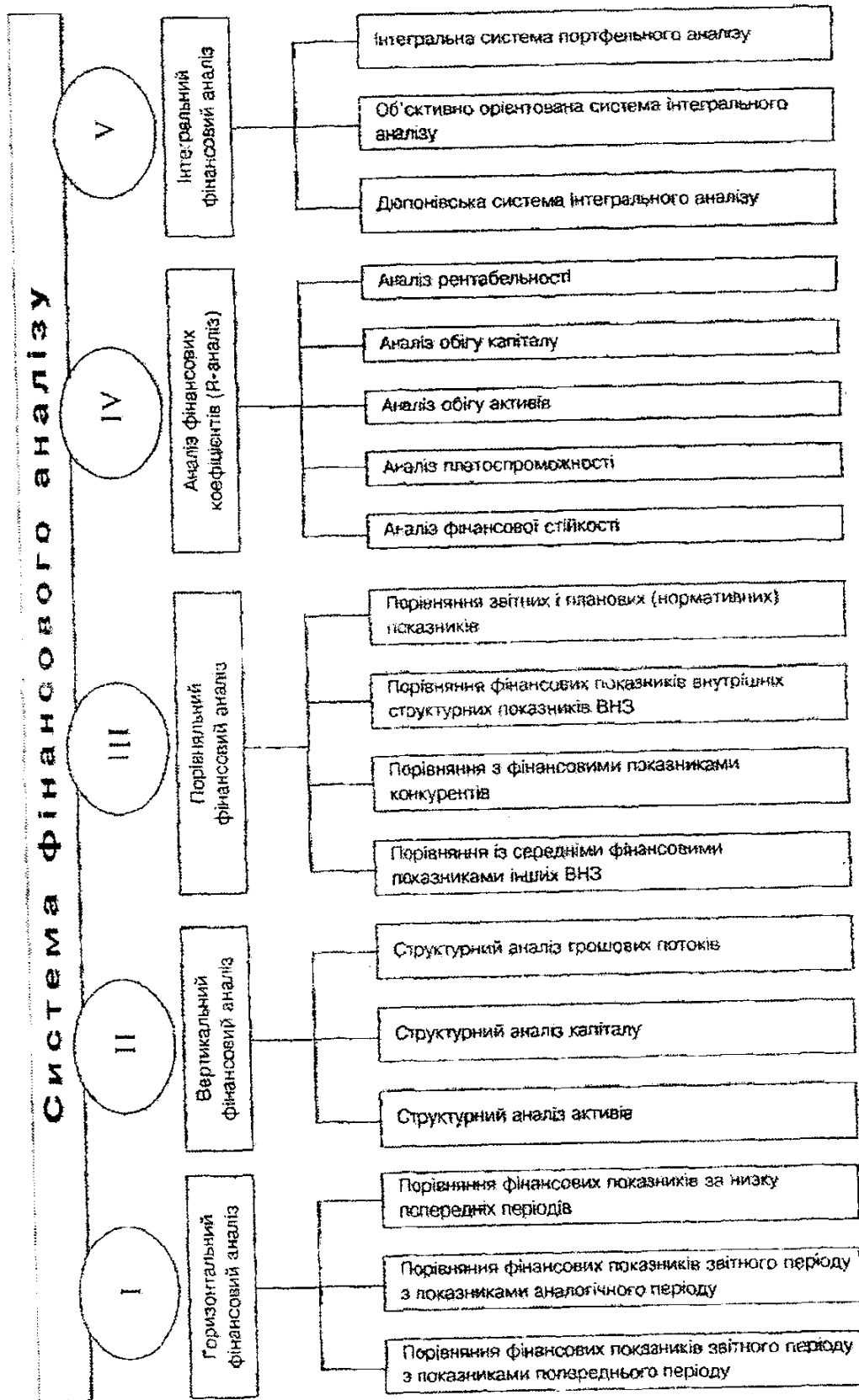

Рис. 1. Система фінансового аналізу, що базується на різних методах його проведення.

I. Горизонтальний (або трендовий) фінансовий аналіз базується на вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі використання цієї системи аналізу розраховуються темпи зростання (приросту) окремих показників фінансової звітності за низку періодів і визначаються загальні тенденції їхніх змін (або тренду). У фінансовому забезпеченні поширені такі види горизонтального (трендового) фінансового аналізу:

- Порівняння фінансових показників звітного періоду з показниками попереднього періоду (наприклад, з показниками попереднього місяця, кварталу, року).
- Порівняння фінансових показників звітного періоду з показниками аналогічного періоду минулого року (наприклад, показників другого кварталу звітного періоду з аналогічними показниками другого кварталу попереднього року).
- Порівняння фінансових показників за низку попередніх періодів. Метою цього виду аналізу є виявлення тенденції змін окремих показників, які характеризують результати фінансової діяльності ВНЗ (визначення лінії тренду в динаміці).

Усі види горизонтального (трендового) фінансового аналізу доповнюються, як правило, дослідженням вливу окремих факторів, зміни відповідних результативних показників. Результати такого аналітичного дослідження дають змогу побудувати відповідні динамічні факторні моделі, які використовують згодом у процесі планування окремих фінансових показників.

У фінансово-господарській діяльності Кам'янець-Подільського національного університету систематично застосовується горизонтальний аналіз для порівняння фінансових показників звітного періоду з і показниками попереднього періоду, наприклад, щодо фінансування університету за надходженнями до загального та спеціального фондів. Так у 2004 році надходження до загального фонду становили 11013,4 тис. грн, спеціального фонду – 8268,6 тис. грн. Бюджет 2007 року має відповідно 18574,4 тис. грн бюджетних надходжень; 14417,5 тис. грн надходжень спеціального фонду.

У аналізованому періоді частка бюджетного фінансування становила більше 56-57%, крім 2006 року де спеціальна фонд склав 54,4%.

В цілому за період 2005-2006 рр. зростання спеціального фонду – 74,4%, загального фонду – 68,6%. Ці показники є свідченням пріоритетності державного фінансування розвитку вищої освіти в університеті. Фактично заробітна плата, комунальні послуги, соціальні виплати, стипендії стовідсотково фінансуються із державного бюджету, тому кошти спеціального фонду можна витратити для розвитку ВНЗ, підвищення заробітної плати для співробітників. Показники дають можливість здійснювати планування витрат коштів, які надходять від позабюджетної діяльності. Загалом це допомагає вибору вірної стратегії розвитку ВНЗ.

Порівняння фінансових показників щодо джерел фінансування університету за 2005, 2006, 2007 роки дає можливість зробити висновок про пріоритетність бюджетного фінансування (див. табл.).

Таблиця 1

Джерела фінансування Кам'янець-Подільського національного університету (тис. грн.)

Джерела фінансування	2005	у % до підс.	2006	у % до підс.	2007	у % до підс.	2007 до 2005 у %
Спеціальний фонд	8268,6	42,9	14082,7	51,4	14417,5	43,7	174,4
Загальний фонд	11013,4	57,1	13306,8	48,6	18574,4	56,3	168,6
Всього	19282	100	27389,5	100	32991,9	100	171,1

II. Вертикальний (або структурний) фінансовий аналіз базується на структурному розгляді окремих показників фінансової звітності ВНЗ. У процесі здійснення цього аналізу розраховується питома вага окремих структурних складових агрегованих фінансових показників. У фінансовому забезпеченні найпоширеніші такі види вертикального (структурного) аналізу:

- Структурний аналіз активів. У процесі цього аналізу визначається питома вага оборотних і позаоборотних активів; елементний склад активів ВНЗ за рівнем ліквідності; склад інвестиційного портфеля й інші. Результати цього аналізу використовують у процесі оптимізації складу активів ВНЗ.

- Структурний аналіз капіталу. У процесі цього аналізу визначається питома вага використовуваного ВНЗ власного і запозиченого капіталу; склад використаного запозиченого капіталу за періодом надання (коротко-і довготерміновий, залучений, запозичений капітал); склад використаного запозиченого капіталу за його видами (банківський кредит, фінансовий кредит різних форм, товарний або комерційний кредит). Результати такого аналізу використовують у процесі оцінки ефекту фінансового левериджу, визначення середньозваженої вартості капіталу, оптимізації структури і формування запозичених фінансових ресурсів та в інших випадках.

- Структурний аналіз грошових потоків. У процесі цього аналізу у складі загального грошового потоку виділяють грошові потоки з операційної, інвестиційної і фінансової діяльності ВНЗ. У складі кожного з таких видів грошового потоку глибше структуруються надходження і використання коштів, склад залишку грошових активів за окремими його елементами.

III. Порівняльний фінансовий аналіз базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою. У процесі використання цієї системи аналізу розраховують розміри абсолютних і відносних відхилень порівнюваних показників. У фінансовому забезпеченні найбільше забезпечення мають такі види порівняльного фінансового аналізу:

1. Порівняльний аналіз фінансових показників даного ВНЗ і середньогалузевих показників. У процесі цього аналізу виявляють ступінь відхилення основних результатів фінансової діяльності даного ВНЗ від середньогалузевих з метою оцінки своєї конкурентної позиції за фінансовими результатами господарювання і виявлення резервів подальшого підвищення ефективності фінансової діяльності.

2. Порівняльний аналіз фінансових показників даного ВНЗ і ВНЗ-конкурентів. У процесі такого аналізу виявляють слабкі сторони фінансової діяльності ВНЗ з метою розроблення заходів з підвищення його конкурентної позиції на регіональному ринку.

3. Порівняльний аналіз фінансових показників структурних одиниць і підрозділів даного ВНЗ (його центрів відповідальності). Такий аналіз проводиться з метою порівняльної оцінки й пошуку резервів підвищення ефективності фінансової діяльності внутрішніх підрозділів ВНЗ.

Порівняльний аналіз звітних і планових (нормативних) фінансових показників. Такий аналіз є основою організованого на ВНЗ моніторингу поточної фінансової діяльності. У процесі цього аналізу виявляють ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних); визначають причини цих відхилень і вносять рекомендації щодо коригування окремих напрямків фінансової діяльності і ВНЗ.

Аналіз дає можливість визначити роль бюджетного фінансування, яке визначається передусім тим, що воно виступає головним методом забезпечення прогресивних зрушень в економічній структурі. Метод і форми фінансування мають бути орієнтовані на досягнення важливих соціально-економічних цілей.

На нашу думку, обсяги державного фінансування повинні визначатися на підставі розрахункових нормативів, які мають бути чіткими й стабільними. Нормування видатків це визначення обсягу витрат на розрахункову планову одиницю. Такою плановою одиницею виступає студент.

У бюджеті університету 2006 року кошти уперше закладено на підставі методу нормування до кількості витрат на одного студента. За 2005-2007 навчальний рік кількість студентів університету збільшилася на 738 осіб, відповідно збільшилися і надходження до спеціального фонду, тому що зростала в основному кількість студентів контрактної форми.

Запровадження методу нормування видатків дає змогу здійснювати стимулювальний характер фінансування вищих закладів освіти.

Усе це стає можливим тільки за умови порівняльного аналізу фінансово-господарської діяльності ВНЗ.

IV. Аналіз фінансових коефіцієнтів (К-аналіз) базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності ВНЗ між собою. У фінансовому забезпеченні найпоширеніші такі групи аналітичних і фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості ВНЗ; коефіцієнти оцінки платоспроможності ВНЗ; коефіцієнти оцінки обігу активів; коефіцієнти оцінки обігу капіталу; коефіцієнти оцінки рентабельності.

Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості ВНЗ дають змогу виявити рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу ВНЗ, а відповідно й ступінь його фінансової стабільності у процесі передбачуваного розвитку. Для проведення такої оцінки у процесі фінансового аналізу використовують такі головні показники:

а) коефіцієнт автономії (КА). Він показує, якою мірою обсяг використовуваних ВНЗ активів сформований за рахунок власного капіталу і наскільки він незалежний від зовнішніх джерел фінансування. Розрахунок такого показника здійснюється за формулою:

$$КА = СК/К; КА = ЧА/А,$$

де СК – сума власного капіталу ВНЗ на певну дату;

ЧА – вартість чистих активів ВНЗ на певну дату;

К – загальна сума капіталу ВНЗ на певну дату;

А – загальна вартість активів ВНЗ на певну дату.

Обчислюємо коефіцієнт автономії Кам'янець-Подільського національного університету за 2007 рік. Урахувавши, що бюджетне фінансування становило 18574,4 грн, позабюджетні надходження 14417,5 тис. грн.

$КА = 14417,5/18574,4 = 0,78$, отже, коефіцієнт автономії університету у 2007 році був 0,78;

б) коефіцієнт фінансування (КФ). Він характеризує обсяг залучених запозичених коштів на одиницю власного капіталу, тобто ступінь залежності ВНЗ від зовнішніх джерел фінансування. Для розрахунку цього показника використовуємо таку формулу:

$$КФ = ЗК/СК,$$

де ЗК – сума залученого ВНЗ запозиченого капіталу (середня або на певну дату);

СК – сума власного капіталу ВНЗ (середня або на певну дату).

Розрахуємо коефіцієнт фінансування (КФ). Сума залученого капіталу становила 18574,4 тис. грн.

Сума, власного капіталу – 14417,5 тис. грн.
 $KФ = 18574,4 / 14417,5 = 1,29$.

Отже, коефіцієнт фінансування університету у 2005 році був 1,29;

в) коефіцієнт заборгованості (КЗ). Він показує частку запозиченого капіталу у загальній сумі, що використовується. Розрахунок цього коефіцієнта здійснюється за формулою:

$$KЗ = ЗК / К,$$

де ЗК – сума залученого ВНЗ капіталу (середня або на певну дату);

К – загальна сума капіталу ВНЗ (середня або на певну дату).

Розрахуємо коефіцієнт заборгованості (КЗ). Частка запозиченого капіталу або державне фінансування становило 18574,4 тис. грн, загальна сума капіталу - 14417,5 + 18574,4 = 32991,9 тис грн.

$$KЗ = 18574,4 / 32991,9 = 0,56.$$

Отже, якщо ВНЗ не матиме державного фінансування, коефіцієнт заборгованості становитиме 0,56;

г) коефіцієнт поточної заборгованості (КПЗ). Він характеризує частку короткотермінованого запозиченого капіталу в загальній сумі, що використовується.

Цей показник розраховується за формулою:

$$KПЗ = ЗКК / К,$$

де ЗКК – сума залученого ВНЗ короткозапозиченого капіталу (середня або на певну дату);

К – загальна сума капіталу ВНЗ (середня або на певну дату);

д) коефіцієнт довготермінової фінансової незалежності КДН. Він показує якою мірою загальний обсяг використовуваних активів сформований за рахунок власного і довготермінового запозиченого капіталу ВНЗ, тобто характеризує ступінь його незалежності від короткотермінових запозичених джерел фінансування. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$KДН = СК + ЗКД / А,$$

де СК – сума власного капіталу ВНЗ (середня або на певну дату);

ЗКД – сума запозиченого капіталу, залученого ВНЗ на довготерміновій основі (на період більше одного року);

А – загальна вартість усіх активів ВНЗ (середня або на певну дату).

Отже, у теорії фінансового забезпечення, залежно від методів, що застосовують, розрізняють такі основні системи фінансового аналізу, який проводиться у ВНЗ: горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; аналіз коефіцієнтів; інтегральний аналіз, що дає можливість мати реальну картину фінансового стану ВНЗ і здійснювати стратегічне планування щодо фінансового забезпечення.

Список використаних джерел:

1. *Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси. – К.: Атіка. – 2002.*
2. *Коровінько М. Управлінський облік при диверсифікації // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №2. – С. 121 – 128.*
3. *Кондратова Т.М. Розробка і впровадження системи управління бюджетними коштами державних вищих навчальних закладів // Фінанси України. – 2005. – №9. – С. 45 – 52.*
4. *Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки у трансформаційний період: Монографія. – КОО "Освіта України". – К. – 2006.*
5. *Коровінько М. Управлінський облік при диверсифікації // Актуальні проблеми економіки. – 2005. №2. С. 121 – 128.*

Annotation. *Dealt with in the problem of financial analysis of the higher educational establishments in order to reveal reserves for raising the efficiency of their development and – as a component, of the mechanism of financial provision – the development of higher education and science in Ukraine in the conditions of transformational economy.*

Key words: *financial analysis, financial coefficients, budgetary receipts.*